

Artur Konan Dojl
**S one strane
čarobnih vrata**

Preveo

MILAN MILETIĆ

BUKOFAL

I

Nije mi važno koliko je vaša polica s knjigama skromna, pa ni to koliko je soba koju krase – neugledna. Zavorite za sobom vrata, prekinite sve veze sa svetom, uro-
nite u tiho društvo mrtvih velikana i eto vas s one strane
čarobnih vrata, u tom vrlom svetu u koji brige i zebnje
ne mogu za vama. Ostavili ste za sobom sve grozno i
ružno. Ovde su vaši otmeni, tihi drugovi koji čekaju u
stroju. Bacite pogled na njihove omotnice. Odaberite
svog čoveka. I, zatim, ostaje vam samo da pružite ruku
ka njemu i zajedno se uputite u zemlju snova. Razume
se da nam svakodnevica nije otupela čula, u tom po-
retku knjiga bilo bi nečeg tajanstvenog. Svaka knjiga,
ponaosob, prava je mumificirana duša, balsamovana
voskom, kožnim povezom i štamparskom bojom. Ko-
rica prave knjige obavlja samu suštinu čoveka. Likovi
pisaca izbleđeli su do jedva vidljive senke, kao što su
im se tela pretvorila u najfiniji prah, pa, ipak, njihovi
duhovi i dalje se povinuju vašoj zapovesti.

Upravo naša svakodnevica jeste ono što ometa per-
cepciju ove tajanstvene sreće u kojoj uživamo. Pretpo-
stavimo da smo iznenada saznali da se Šekspir vratio na
ovaj svet i da će svakom od nas posvetiti čitav sat svo-
je mudrosti i mašte. S kakvom bismo strašću tragali za

njim! Pa, ipak, on nam je – i to onaj najbolji njegov deo – nadohvat ruke iz sedmice u sedmicu i retko kad se mučimo pružajući ruke kako bismo ga prizvali. U kakvom god da je raspoloženju, kad se jednom nađe s one strane čarobnih vrata, čovek može da okupi velikane sveta da saosećaju s njim. Ako je domišljat, evo kraljeva misli. Ako je snen, evo majstora imaginacije. Ili je zabavnost ono što mu nedostaje? Može samo da namigne bilo kome od velikih pripovedača sveta i pojaviće se davno umrli čovek koji će ga satima očaravati. Mrtvi su tako dobro društvo da čovek o živima može da počne da misli pomalo nepristojno. Kod mnogih od nas, zaista je stvarna i turobna opasnost to što nikad nećemo pronaći sopstvene misli i sopstvene duše, nego ćemo zauvek biti opsednuti mrtvima. Ipak, drugorazredne romanse i otrcane emocije svakako su bolje od tupe, ubistvene monotonije koju život donosi najvećem delu čovečanstva. Ali najbolje od svega je to što mudrost i snaga mrtvih žive i u naše turobne dane.

Podite sa mnom s one strane čarobnih vrata i sedite na taj zeleni divan, odakle možete da vidite staru vitrinu od hrastovine, prošaranu nepravilnim nizovima knjiga. Pušenje nije zabranjeno. Želite li da čujete šta imam da kažem o njima? Eto, ne tražim ništa više jer ovde nema knjige koja mi nije dragi, lični prijatelj, a o kome bi to čovek mogao da govori prijatnije? Ima knjiga i s one strane, ali ove su mi najdraže – one koje želim da čitam ispočetka i koje želim da su mi uvek nadohvat ruke. Nema nijedne raskupusane omotnice koja me ne preplavljuje raskošnim uspomenama.

Neke od njih predstavljaju one male žrtve koje imetak čine dražim. Vidite onaj niz starih, smeđih knjiga pri dnu? Svaka od njih predstavlja po jedan ručak. Na-

bavio sam ih u studentskim danima, kad prilike nisu bile previše berićetne. Tri penija bila su moja skromna svota za podnevni sendvič i čašu piva; ali kako samo providenje može da se postara, put kojim sam išao na predavanja vodio je pored najčudesnije knjižare na svetu. Ispred njenih vrata stajala je ogromna korpa prepuna uvek nabacanih, raskupusanih knjiga, s ceduljom na kojoj je pisalo da svaka knjiga iz korpe može da se nabavi upravo za onoliko novca koliko sam imao u džepu. Kad god sam prilazio korpi, u meni je uvek besneo rat između izgladnelog mladalačkog tela i njegovog istraživačkog i svaštožderskog duha. Pet od šest puta, pobeđivala je životinja. Međutim, kad prevlada duh, onda sledi pet minuta zanesenjačkog kopanja po zastarelim almanasima, knjigama iz škotske teologije, logaritamskim tablicama, sve dok se, na kraju, čovek ne dočepa nečeg vrednog. Ako bacite pogled na ove naslove, videćete da ih nisam tako loše odabrao. Četiri toma Gordonovog *Takita* (život je isuviše kratak da bismo čitali originale, sve dok postoje dobri prevodi), Ogledi ser Vilijama Templa, Adisonova dela, Sviftova *Priča o buretu*, Klarendonova *Povest o Žil Blas*, Bakingemove pesme, Čerčilove pesme, *Bekonov život* – ne tako loše za odrtavelu korpu s knjigama za tri penija.

Ali nisu one uvek bile u tako plebejskom društvu. Pogledajte samo debljinu bogatog kožnog poveza, pogledajte samo raskošni zlatotisk. Nekad su krasile police neke plemićke biblioteke, pa čak i među rasparenim almanasima i propovedima naziru se tragovi njihove nekadašnje slave, poput izbledele svilene haljine nekadašnje plemkinje, danas samo *patosa* nekadašnje slave.

Uz jeftina novinska izdanja i besplatne biblioteke, čitanje je danas prava milina. Čovek ne ceni do kraja stva-

ri do kojih dolazi bez napora. Ko danas, uopšte, drhti onako kako je Karlajl drhtao kad je, sa šest tomova Gibonove *Istorije* pod miškom, hitao kući kako bi gutao po jedan svakog dana, dok mu je duh gladovao zbog nedostatka hrane? Knjiga bi trebalo da bude vaš imetak i pre nego što je okusite i ukoliko niste dirinčili za nju nikada nećete osetiti istinski unutrašnji ponos posedovanja.

Ako treba da izaberem jednu jedinu knjigu iz tog niza knjiga u kojima sam najviše uživao i od kojih sam najviše dobio, upreću prst u onaj tamo umrljan primerak Makolejevih *Ogleda*. Dok se osvrćem, čini mi se da je prožeo čitav moj život. Bio mi je drug u studentskim danima, bio je uz mene dok sam se preznojavao na Zlatnoj obali i bio je deo moje skromne opreme dok sam lovio kitove na Arktiku. Zavrteo je glavu čestitim škotskim harpundžijama i još možete da vidite masne mrlje na onom mestu gde se pomoćni mašinista dohvatio Frederika Velikog. Iako raskupusan, umašćen i ishaban, njegovo mesto ne može da zauzme nikakva knjiga s pozlaćenim ivicama i marokanskim povezom.

Kakvu samo otmenu kapiju predstavlja ova knjiga kroz koju čovek može da se otisne u proučavanje, bilo književnosti, bilo istorije! Milton, Makijaveli, Halam, Suti, Banjan, Bajron, Džonson, Pit, Hamden, Klajv, Hejstings, Čatam – kakva mislena jezgra! Uz dobro razumevanje svakog ponaosob, koliko je samo prijatno i lako popuniti sve što leži između! Kratke, živahne rečenice, gromke aluzije, precizni detalji – svim tim isijavaju njihova izlaganja, pa čak i one manje studiozne čitaoce obuzima strast da krenu dalje. Ako Makolejeva ruka čoveka ne može da usmeri put tih staza zadovoljstva, onda, uistinu, isti taj čovek može da digne ruke od svake nade da će ih ikada pronaći.

Dok sam bio u višim razredima škole, ova knjiga – ne baš ovaj primerak, jer taj je imao još raskupusanijeg prethodnika – otvorila mi je jedan novi svet. Istorija je bila poučna i gnusna. Iznenada, zadatak i dirinčenje pretvorili su se u pravi juriš na zemlju čarolije, zemlju boje i lepote, uz srdačne, mudre putokaze u pravcu staze. U tom njegovom uzvišenom stilu voleo sam čak i omaške – u stvari, kad sad o tome razmišljam, bile su to omaške koje sam najviše i voleo. Nijedna rečenica nije mogla da bude prenatrpana bogatim vezom i nijedna antiteza previše zakićena. Bilo mi je zadovoljstvo da čitam da je usled „opšte salve smeha, od Taga do Vistule, papi bilo jasno da je vreme krstaša prošlo“, i bio sam ushićen doznajući da je „g-đa Džernigam držala vaz u koju su ljudi ubacivali raspusne stihove, i da je g. Daš pisao stihove koji su bili kao stvoreni da se stave u vaz g-đe Džeringam“. To je bila ona vrsta rečenica koja me je ispunjavala nejasnim, ali neprolaznim zadovoljstvom, poput akorda koji se šire u ušima muzičara. Kako stari, čovek je skloniji jednostavnijoj književnoj hrani, ali, ipak, čim mi pogled pređe preko *Ogleda* preplavi me divljenje i pitam se postoji li drugačiji način da se razmotri ovako velika tema i da se ukrasi ovako lepim detaljima – baš kao smeo potez četkom, posle kojeg sledi diskretno oslikavanje detalja. Dok vas vodi stazom, Makolej večito nagoveštava draž sporednih koloseka koji se od nje granaju. Neuporedivo, premda donekle staromodno, poznavanje književnosti i istorije može da se stekne proučavanjem svake knjige na koju se u *Ogledima* upućuje. Radoznao sam, međutim, da saznam godine dečaka koji privede kraju ovakvo proučavanje.

Bilo bi lepo da je Makolej sastavio istorijski roman. Uveren sam da bi bio sjajan. Ne znam da li je imao

snage da dočara lik iz mašte, ali svakako je imao dar da, u dobroj meri, rekonstruiše umrle velikane. Pogledajte jednostavan deo pasusa u kojem nam dočarava Džonsona i njegovo okruženje. Da li je ikada bilo jasnije slike na sažetijem prostoru:

„Dok se približavamo, ispred nas se ukazuje klup-ska prostorija, kao i sto na kome stoje omlet za Njudženta i limun za Džonsona. Oko stola okupljene su one glave koje zauvek žive na Rejnoldsovim platnima. Vidimo Berka, visoku mršavu figuru Langtona, podrugljiv osmeh Boklerka i vedar osmeh Garika, vidimo Gibona kako kucka po svojoj burmutici i ser Džošu kako stavlja trubu na uvo. U pozadini je ona čudna figura koja nam je poznata kao i oni među koje se umešao – džinovsko telo, ogromno široko lice, prošarano ožiljcima od neke bolesti, smeđ kaput, crne čarape od češljane vune, siva perika oprljena s prednje strane, prljave ruke, nokti izgrizeni i zasečeni do mesa. Vidi-mo kako se oči i usta pomeraju uz grčevite trzaje; vidi-mo kako se teška figura kotrlja; čujemo kako brekće i zatim sledi: 'Eh, gospodine!' i 'Šta onda, gospodine?' i 'Ne, gospodine!' i 'Ne znate kako da odgovorite, go-spodine!'“

Zauvek vam ostaje u pamćenju.

Sećam se da je, kad sam sa svojih šesnaest godina bio u Londonu, prva stvar koju sam uradio, pošto sam se pobrinuo za prtljag, bilo moje hodočašće do Mako-lejevog groba, u kome on počiva u Vestminsterskoj opati-ji, baš pod senkom Adisona, i među prahom pesnika koje je tako voleo. Bila je to jedna veoma zanimljiva stvar od mnogih koje sam pronašao u Londonu. Tako je, uostalom, i sa svim što mu dugujem. Ne samo u po-gledu znanja i zanimanja za nove stvari, nego i privlač-

nog tona jednog gospodina, širokog, slobodarskog duha, potpunog odsustva netrpeljivosti i predrasuda. Moj sadašnji sud potvrđuje sve što sam tada osećao prema njemu.

Moje četvorotomno izdanje *Istorije*, kao što vidite, stoji s desne strane *Ogleda*. Sećate li se trećeg poglavlja tog dela – onog koje oživljava Englesku iz sedamnaestog veka? To poglavlje uvek mi je izgledalo kao vrhunac Makolejeve snage, kao izvanredna mešavina preciznih činjenica i romantičnog izraza. Gradsko stanovništvo, trgovačke statistike, prozaične činjenice iz života, sve je to, majstorskom rukom, pretočeno u nešto čarobno i zanimljivo. Osećate da je mnoštvo tabela mogao da optoči sjajem samo da je to hteo. Razmotrite pravi primer onoga na šta mislim. Činjenica da su se stanovnik Londona na selu ili seljak u Londonu osećali podjednako neprijatno, u vreme tih nesigurnih puteva, izgleda da uopšte i ne zahteva dokaz i ne ostavlja nikakvu mogućnost da iz sve snage ne utiče na čitaočev duh. Evo šta Makolej od toga stvara, premda se ovaj pasus ne razlikuje od stotina drugih koji razmatraju na stotine drugih stvari:

„U priprostog Londonca, na selu, zure kao da je provalio iza ograde Hotentota. S druge strane, kad se gospodar imanja u Linkolnširu ili Šropširu pojavi u Flit Stritu i razlikuje se od gradskog stanovništva kao da je Turčin ili laskar¹. Njegova odeća, njegov hod, njegov naglasak, način na koji zuri u radnje, spotiče se o oluke, probija pored vratara i stoji ispod vodoskoka, obeležava ga kao vanredno dobar predmet interesovanja varalica i dokoličara. Siledžije ga guraju u štenaru, kočijaši iz Haknija prskaju ga od glave do pete, lopovi

¹ Moreplovac ili vojnik iz zemalja istočno od Rta dobre nade, naročito s indijskog potkontinenta.

sasvim bezbedno proučavaju ogromne džepove njegovog jahačkog kaputa, dok on stoji pred svečanom povorkom lordmera,² zanemeo od ushićenja. Prilaze mu secikese, taj jadni talog društva, ali njemu oni izgledaju kao najčasnija, najprijatnija gospoda koju je ikada sreo. Nafrakane žene, otpadnice iz Lukner Lejna i Vetston Parka, kod njega prolaze kao grofice i čestite gospođice. Ako zapita za put do Sent Džejmsa, šalju ga u pravcu Majl Enda. Ako uđe u radnju, odmah ga primete kao bogomdanog kupca za sve što niko drugi ne bi ni pogledao, za izandao vez, bakarno prstenje i satove koje niko ne kupuje. Ako zaluta u neki bife na glasu, odmah postaje predmet drskog izrugivanja kicoša, ali i teške lakrdije templara.³ Razjaren i ponižen, ubrzo se vraća na svoje imanje, a tamo, u vazalskom iskazivanju poštovanja svojih zakupaca i razgovoru s ljubaznim prijateljima, pronalazi utehu za gnjavažu i poniženje koje je pretrpeo. Tu još jednom postaje čovek od ugleda i iznad sebe ne vidi nikog, osim kad na zasedanju zauzme svoje mesto na stolici, odmah pored sudije, ili kad na smotri narodne vojske salutira grofu.“

U celini, trebalo bi da ovo posebno izlaganje stavim pod glavu o njegovim *Ogledima*, premda se ona nalazi u još jednoj knjizi. *Istorija*, kao celina, čini mi se, ne doseže isti nivo kao njegovi kraći članci. Čovek ne može a da ne oseti da je reč o sjajnom delu jednog revnosnog vigovca, koje nosi naročitu poruku, i da, neizostavno, mora da ima još toga što bi moglo da se kaže o drugačijoj strani od onoga što je ovde izloženo. Neki od ogleda su, takođe, nijansirani, bez sumnje, njegovim po-

¹ Jedna od najstarijih i najpoznatijih svetkovina u Londonu, povorka predvođena gradonačelnikom, potiče još iz 1535. godine.

² Studenata prava.

Čarobna vrata ser Artura Konana Dojla

Ono što pisca nadahnjuje da stvori savršeno delo, često dolazi pod znak pitanja. Bilo da je, na neki način, upoznat s radom drugih autora, pa čitajući i proučavajući ih želi da sastavi svoj, bilo da nadahnuće objašnjava uplivom sila nekog drugog sveta, uvek u pozadini stoji pitanje korena, uticaja, nadahnuća. Kako bilo, teško je doleteti utisku da pisca, najčešće, nadahnjuje upravo neki drugi pisac. Nema mnogo autora koji bi mogli da kažu da ono što su čitali ni na koji način nije ostavilo traga i u njihovom delu jer, razume se, to je jednostavno nemoguće. Danas, naravno, nije moguće sa sigurnošću utvrditi ko je, ili šta je uticalo na Artura Konana Dojla, ali jedno je sigurno: spektar književnih uticaja u njegovom slučaju neverovatno je širok. Dojl je, pod naslovom *S one strane čarobnih vrata*, okupio gotovo sve što je smatrao da je imalo uticaja na njegov književni opus. U ogledu koji je sastavio 1907. godine, Dojl je za temu izabrao harizmu i privlačnost knjiga, pozivajući čitaoca da uživa u onome što su najveći umovi ostavili za sobom i da, dok čitaju, zaborave na sebičnost i beznadežnost sveta. Naravno, svako od nas mogao bi da ispostavi sopstvenu listu omiljenih autora, omiljenih knjiga, i svako bi to uradio na drugačiji

način. U svemu, pa i kod pravljenja takvog izbora, čovek je prisiljen da se nečega liši, da preko nečega pređe. Pa isto i Dojl. Ali njegova zanimljiva književna pojava poklapala se s krajem viktorijanskog doba i prelaskom u jedan krvavi vek, čiju će tek prvu trećinu Dojl proživeti. Otuda, zbog te tradicije, Dojl ne propušta da se osvrne na ono što je čitao u dečaćkom uzrastu – Valtera Skota, Fildinga, Ričardsona, ne zanemarujući ni svog velikog savremenika, Roberta Luisa Stivensona i njegov rad kojem se zaista iskreno divio, kao ni mudraca iz Bostona, Edgara Alana Poa, za koga i sam uviđa da je najveći majstor kratke priče, Dojl se u vreme kad je objavio ovaj ogled, u vidu zasebne knjige, već zasitio svog junaka koji ga je proslavio i želeo da se posveti „nečem boljem“. A to „nešto bolje“ bila je drugačija vrsta štiva u kojem je želeo da se oprobja – istorijski roman, naučna fantastika, drama, poezija i esejistika.

Ali dok čitamo o štivu koje jeanimalo Dojla, a povremeno i o onom koje ga nijeanimalo, možda ne bi bilo zgoreg da odškrinemo čarobna vrata, ne fikcije, nego stvarnog života ser Artura Konana Dojla.

Lik svog junaka, po kojem ga pamti ceo svet, lik Šerloka Holmsa, saznao je prema stvarnoj osobi, svom nekadašnjem profesoru sa studija, po imenu Džozef Bel, čiju je sposobnost opažanja tako verno dočarao da ga je Radjard Kipling u trenutku prepoznao, upitavši Dojla: „Nije li to moj stari prijatelj, doktor Džo?“ Dojl se toliko zasitio Šerloka Holmsa pre nego što je završio s njim da u jednom pismu majci, 1891. godine, piše: „Razmišljam da ubijem Holmsa... da završim s njim, jednom zauvek. Odvlači me od boljih stvari“. Majka ga je uveravala da publika to nikad neće prihvatiti. Ali Dojl je neumoljiv. Tako se Holms, na kraju, susreo sa svo-

jim većitim protivnikom, profesorom Morijartijem, u Švajcarskoj, na vodopadima Rajhenbah, gde su, posle rvanja na rubu provalije, obojica pala. Pošto se, ni Morijarti, ni Holms, nisu popeli natrag, Votson je zaključio da su obojica poginuli. Međutim, njegova majka bila je u pravu, jer kad je Dojl „ubio“ Holmsa u *Poslednjem slučaju*, javnost je tako strašno negodovala da ga je to prisililo da ga u sledećoj epizodi „oživi“. Sve ukupno, Holms se pojavljuje u 54 kratke priče i 4 romana, ali možda kao retko koji književni lik nastavlja svoj život i van korica knjiga, tako kao svojevrsno mesto hodočašća, ljudi i danas obilaze londonski Bejker Strit broj 221 b, gde je, tobože, Holms iznajmljivao sobu.

Koliko je bio naklonjen svetlu vitezova iz Skotovih romana, pa i drugih koje navodi, toliko je verovao i u postojanje sveta vilenjaka. Godine 1916. potvrdio je da je pristalica spiritualizma i da veruje u opštenje s mrtvima. Od čoveka koji je izmislio uvek logičnog Holmsa nije se očekivalo da veruje u duhove. Ili je, u najmanju ruku, verovao u Kotinglijeve fotografije, tu čuvenu prevaru iz 1917. godine. Ne samo da je ove fotografije prihvatio kao prave, nego je, dokazujući njihovu valjanost, čak, sastavio dva pamfleta, a 1921. godine i jednu knjigu, *Vilenjaci dolaze*, koja se i danas štampa, a zanimljivo je da i dalje ima ljudi koji veruju da su fotografije autentične.

Dojllova porodica bila je katoličke veroispovesti, pa je i sin Artur vaspitavan u toj tradiciji, ali je vremenom počeo da osporava veru. Proglasio se agnostikom, a bio je tako čvrstih uverenja da je odbio pomoć porodice s očeve strane da započne lekarsku praksu. Verovao je da će se porodica poslužiti svojim katoličkim vezama. Već 1881. Dojl, u svojoj dvadeset drugoj godini, poka-

zuje zanimanje za spiritualizam. Šest godina kasnije objavljuje članak u časopisu *Svetlost*, u kojem opisuje sesansu koju je pohađao. Zatim pohađa predavanja iz mesmerizma, kod profesora Mila de Mejera, koji u stvari pokušava da ga hipnotiše, ali bezuspešno. Njegovo zanimanje za spiritualizam mnoge je navelo na to da posumnjaju da tvorac Šerloka Holmesa nije bio tako oštrouman kao njegov književni lik. Bilo je onih koji su smatrali da je Dojl poludeo, međutim on je zdušno branio izvesnost postojanja sveta vila i vilenjaka. Nevernicima je iznosio argumente i naširoko ih ubeđivao na način na koji se u naše vreme zagovara ideja o NLO.

Zanimale su ga i druge okultne i spiritualne stvari, pa je tako verovao da je Hari Huidini posedovao natprirodne moći. Bio je uveren u to da Huidini svojom ogromnom duhovnom snagom uspeva da izvede svoje slavne tačke. Ali Huidini, koji je dobar deo svog života posvetio raskrinkavanju spiritualista, bio je zgađen shvativši da mu ne uspeva da Dojla uveri u to da su njegovi podvizi jednostavno dobro osmišljeni trikovi. Pošto su neko vreme bili u prijateljskim odnosima, razišli su se zbog suprotnih gledišta na ove stvari.

Dok se kao pisac pokazao uspešnim, Dojl je bio prilično neuspešan u pozivu lekara. Međutim, izgleda da ga uopšte nije mučilo to što nema mnogo pacijenata – jer to mu je davalo mnogo više vremena da piše. Ipak, poveden neuspešnom karijerom lekara, Dojl je završio specijalističke studije iz oftalmologije, da bi zatim započeo praksu u Londonu; na žalost, ispostavilo se da nijedan jedini pacijent nikad nije kročio u njegovu ordinaciju.

Proglašen je vitezom, ne zbog svojih dostignuća u književnoj fikciji, nego zbog svog rada na svojevrsnoj

apologiji Burskih ratova, premda je izvesno da sveopšte poštovanje za njegovo delo nije moglo da škodi, naprotiv. Dojl je, nema sumnje, sagledao Burske ratove iz prve ruke, budući da je 1900. godine upućen u Južnu Afriku, gde je služio kao lekar pri vojnoj bolnici. Po povratku napisao je *Veliki Burski rat*. Premda ga je naslovio kao pamflet, uspeo je da sastavi čitavih 60.000 reči; svejedno, postigao je uspeh. Iako nije želeo da se odazove želji kralja Edvarda VII, na kraju je, 1902. godine, pod pritiskom majke prihvatio titulu viteza.

Dva puta se kandidovao za parlament, oba puta neuspešno, premda je dobio zavidan broj glasova.

Bio je učesnik dve zagonetke iz stvarnog života, a njegov rad doveo je do oslobađanja od krivice dvojice nepravedno osuđenih ljudi, Džorža Edaldžija i Oskara Slatera, u dva zasebna slučaja. Edaldži je bio osuđen zbog sakaćenja životinja i slanja pretećih poruka. Međutim, Dojl je dokazao da Edaldži – budući da se ubijanje životinja i slanje pretećih poruka nastavilo dok se ovaj nalazio u zatvoru – fizički nije mogao da poćini te zloćine i da su dokazi protiv njega neispravni. S druge strane, Oskar Slater bio je osuđen zbog batinanja žene do smrti. Dojl je ubrzo dokazao da su, praktično, svi dokazi upotrebljeni protiv Slatera bili lažni i da je imao sasvim zadovoljavajući alibi u vreme kad se dogodilo ubistvo. Na nesreću, usled zakonskih nemogućnosti da dobije novo suđenje, Slater je odrobijao 18 i po godina pre nego što je najzad oslobođen.

Nekoliko dana pred smrt, napisao je sledeće: „Čitalac će sam prosuditi jesam li imao sijaset pustolovina. Sada me čeka ona najveća i najblistavija“.

M. M.

SADRŽAJ

I	7
II	18
III	32
IV	42
V	56
VI	68
VII	79
VIII	94
IX	111
X	122
XI	131
XII	140
Milan Miletić: <i>Čarobna vrata ser Artura Konana Dojla</i> . .	155